

Catalogus uitvoeringsprogramma Agenda Waddengebied

Augustus 2025

Contactpersonen

Transitie/ UP	Contactpersoon	Pagina
T1 - Thema: Bereikbaarheid Transitie routekaart bereikbaarheid naar de Waddeneilanden	Ireen Röling en Gosse Metz, <i>Ministerie van IenW</i>	2
T2 - Thema: Klimaat Transitie naar een integrale ontwikkeling van de kust	Ellen Kiewiet en Mathijs Buurma, <i>Provincies Fryslân en Groningen</i>	3
T3 - Thema: Visserij Transitie naar een volhoudbare visserij in de Waddenzee	Addy Risseeuw, Durk van Tuinen en Jaap Vegter, <i>Visserijsector / Waddenzee Visserij Platform</i>	4
T4 - Thema: Klimaat Transitie naar een klimaatadaptief Waddengebied	Fokke Jansman en Froukje Grijpstra, <i>Waterschappen</i>	5
UP 1 -Thema: Natuur van wereldklasse Beleidskader natuur Waddenzee	Rutger Bults, <i>ministerie van LVVN</i>	6
UP 2 -Thema: Natuur van wereldklasse Natuurbeheer, -herstel en -ontwikkeling	Bram Streefland, <i>ministerie van LVVN</i>	7
UP 3 -Thema: Landschap en cultureel erfgoed Inrichting Waddenatelier	Paul Mijland, <i>provincie Groningen</i>	8
UP 4 -Thema: Landschap en cultureel erfgoed Uitwerking kernwaarden Waddengebied	Natalie Lorenz, <i>Ministerie van IenW</i>	9
UP 5 -Thema: Bereikbaarheid Duurzame mobiliteit Waddengebied	Agnes Lotstra, <i>Rijkswaterstaat</i>	10
UP 6 -Thema: Bereikbaarheid Vervolgonderzoek Bereikbaarheid Ameland 2030	Pravesh Baboeram, <i>Ministerie van IenW</i>	11
UP 7 -Thema: Klimaatverandering Onderzoek ecologische effecten klimaatverandering	Alex van Westerlaak, <i>Ministerie van LVVN</i>	12
UP 8 -Thema: Klimaatverandering Integrale aanpak kustzone: Programma Eemsdollard 2050, 2e tranche	Frances Heijman en Kasper ten Brinke, <i>Provincie Groningen</i>	13
UP 9 -Thema: Klimaatverandering Versterken Lauwersmeergebied	Ulienke Nauta, <i>Provincie Groningen</i>	14
UP 10 -Thema: Klimaatverandering Programma Friese Waddenkust	Ellen Kiewiet, <i>Provincie Fryslân</i>	15
UP 11 -Thema: Klimaatverandering Ontwikkeling Noord-HollandseWaddenkust (Waddenbaai)	Hannes Heijmering en Tessa de Boer, <i>Provincie Noord-Holland</i>	16
UP 12 -Thema: Energietransitie Mogelijkheden energietransitie Waddengebied	Martijn Iping, <i>provincie Fryslân</i>	17
UP 13 -Thema: Leefbaarheid Programma Brede Welvaart Waddeneilanden	Marijn Oud, <i>GR De Waddeneilanden</i>	18
UP 14 -Thema: Recreatie en Toerisme Programma versterking recreatie en toerisme langs de Waddenkust	Folkert Bouma, <i>Vereniging van Waddenzeegemeenten</i>	19

Contactpersonen

Transitie/ UP	Contactpersoon	Pagina
UP 15 -Thema: Recreatie en Toerisme Maritieme ontwikkeling havenplaatsen	Folkert Bouma, <i>Vereniging van Waddenzeegemeenten</i>	20
UP 16 -Thema: Havens Ecoport innovatieprogramma verduurzaming havens	Kees van Es, <i>Raad van Advies Waddenzeehavens</i>	21
UP 17 -Thema: Havens Green Shipping	Leo van der Burg, <i>Programma Waddenzeehavens</i>	22
UP 18 -Thema: Havens Tijdelijke parkeerfaciliteit offshore installaties	Lara Hul, <i>Gemeente Den Helder</i>	23
UP 19 -Thema: Agrarische sector Ontwikkeling zoetwaterstrategie landbouw	Aleid Dik, <i>Agrarische sector</i>	24
UP 20 -Thema: Visserij Waddenzee Visserij Platform	Addy Risseeuw, Durk van Tuinen en/of Jaap Vegter, <i>Waddenzee Visserij Platform</i>	25
UP 21 -Thema: Overige activiteiten Beleidsregels voor drones boven de Waddenzee en Noordzeekustzone	Joost Vreeken, <i>Ministerie van IenW</i>	26
UP 22 -Thema: Overige activiteiten Beperking risico's grote containerschepen boven de Waddeneilanden	Ringo Lakeman, <i>Ministerie van IenW</i>	27
UP 23 -Thema: Bereikbaarheid Ecosysteemgericht baggeren	René Breukel, <i>Rijkswaterstaat</i>	28
UP 24 -Thema: Kennis, monitoring en voortgang Organisatie kennishuishouding en opstellen Kennisagenda	Katja Philippart, <i>Waddenacademie</i>	29
UP 25 -Thema: Kennis, monitoring en voortgang Uitwerken en uitvoeren monitoring en voortgang	Maud van Delden, <i>Ministerie van IenW</i>	30
UP 26 -Thema: Kennis, monitoring en voortgang Verbeteren synergie tussen monitoring bij vergunningverlening en Basismonitoring	Bram Streefland, <i>Ministerie LVVN</i>	31
UP 27 -Thema: Overkoepelend Toetsing en toepassing impactanalyse	Sanna Plessius, <i>Ministerie van IenW</i>	32
UP 28 -Thema: Overkoepelend Communicatieplan	Maud van Delden, <i>Ministerie van IenW</i> <i>namens het Programmabureau</i>	33
UP 29 -Thema: Overkoepelend Doorvertaling Agenda in beleid, beheer, regelgeving en uitvoering	Bart Kornman, <i>Ministerie IenW</i> <i>namens het Programmabureau</i>	34
UP 30 -Thema: Kennis, monitoring en voortgang Evaluatie planperiode en ontwikkeling nieuw uitvoeringsprogramma voor de volgende tranche	Bart Kornman, <i>Ministerie van IenW</i> <i>namens het Programmabureau</i>	35

T1

Thema:
Bereikbaarheid

Transitie routekaart bereikbaarheid naar de Waddeneilanden

Over de transitie

Als we blijven doen wat we nu doen, is het huidige bereikbaarheidsniveau niet houdbaar en bereiken we onze natuurdoelen niet. Een combinatie van factoren zorgt ervoor dat we nú moeten handelen. We hebben ons namelijk in de Waddenagenda gecommitteerd aan behoud en versterken van de natuur in de Waddenzee. Ook hebben we ons gecommitteerd aan leefbare en vitale eilanden en daarmee toekomstbestendige bereikbaarheid. Daarbij is de Waddenzee nog steeds aan het verzanden (tot minimaal 2050), waardoor de baggervolumes blijven toenemen. Om ook op de lange termijn de bereikbaarheid van de eilanden te garanderen en deze toekomstbestendig te ontwikkelen dienen er keuzes en stappen gezet te worden. Binnen het traject van de Routekaart wordt de transitie naar duurzame bereikbaarheid langs de volgende uitgangspunten uitgewerkt: emissieloos, impactarm en adaptief.

Planning en vervolg

- 2024: gezamenlijk plan van aanpak om te komen tot de routekaart opgesteld.
- Q3/Q4 2024: er is gestart met het uitwerken van de vier lijnen.
- Q4 2025: routekaart wordt opgeleverd.

Risico's en beheersmaatregelen

Risico	Maatregel
Weinig draagvlak en eigenaarschap bij partijen.	Binnen de governance gesprek met elkaar voeren over de verantwoordelijkheid die partijen collectief maar ook individueel dragen. Actief in gesprek over eigenaarschap.
Wekt verwachting dat binnen de Routekaart toegewerkt wordt naar een "blauwdruk" voor de transitie.	Helder communiceren over doel en opzet van de Routekaart zowel richting de actief betrokken bestuurders en betrokkenen.

Boodschap transitie

Alle vijf de Waddeneilanden zijn unieke gemeenschappen met ook andere bezoekers. Dit vraagt om maatwerk. En niet alleen met de eilanden, maar ook met de kustgemeenten. Die zijn nog te lang buiten beeld gebleven. De uitdaging ligt juist in die verbinding, in de gehele mobiliteitsketen van kust tot eiland inclusief voor- en natransport.

Contactpersoon

Ireen Rölting en Gosse Metz, Ministerie van IenW

T2

Thema:
Klimaat

Transitie naar een integrale ontwikkeling van de kust

Over de transitie

Voor verschillende gebieden aan de kust worden nu gebiedsprogramma's ontwikkeld. Het gaat dan om de Waddenbaai in Noord-Holland, het Fries Programma Waddenkust (incl. Koehool-Lauwersmeer en Programma Harlingen), het programma Lauwersmeergebied en het programma Eems-Dollard (ED2050). Ook op de eilanden spelen verschillende (kust) gebiedsontwikkelingen. Zo zijn er op Texel en Ameland dijkversterkingen uitgevoerd in combinatie met andere opgaven en speelt er op dit moment een integrale gebiedsontwikkeling op Schiermonnikoog in combinatie met dijkversterking.

Het tempo van de klimaatverandering stelt de kustzone van het Waddengebied voor grote uitdagingen op het gebied van waterveiligheid en waterbeheer (waaronder verzilting). Daarnaast spelen er uitdagingen op het gebied van leefbaarheid, landbouw, natuur, recreatie en toerisme en havenontwikkeling, met grote impact op het landschap. Mogelijke oplossingen voor de verschillende uitdagingen kunnen elkaar versterken, maar conflicteren soms ook met elkaar. Daarom zijn integrale, toekomstbestendige keuzes nodig. Sommige van deze keuzes kunnen prima op het niveau van een gebiedsprogramma, met de daarin betrokken partijen gemaakt worden. De grotere dilemma's vragen echter om een overkoepelende visie op de Waddenkust en keuzes op het niveau van het hele Waddengebied: waar wordt welke opgave gerealiseerd? Niet alles kan en hoeft overal. Zo'n overkoepelende visie ontbreekt op dit moment.

Planning en vervolg

2025

Q1/ Q2 2025: Van versie 1 naar versie 1.1 met de aanbevelingen die gedaan zijn. Traject oppakken in Q1/Q2 2025 en aanleveren op 20 mei 2025 voor SG Waddenprovincies.

Q2 2025: Agenderen in de Stuurgroep Waddenprovincies op 6 juni 2025.

Q3 2025: eventuele wijzigingen doorvoeren n.a.v. Stuurgroep Waddenprovincies.

Q4 2025: (Verwacht) oktober 2023 – aanleveren ter bespreking voor BOW.

Risico's en beheersmaatregelen

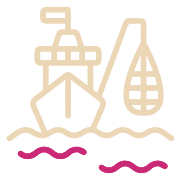
Risico	Maatregel
Belangrijkste risico is dat het proces snel in het teken komt te staan van de discussie over de inhoud van de schuulpunten. Dit terwijl de routekaart vooral in kaart moet brengen waaróver besluiten nodig zijn (en wanneer) en wat er voor nodig is om deze besluiten te nemen.	Dit risico vanaf het begin goed te bespreken met opdrachtnemer en hierop gedurende het proces scherp op te blijven.
Risico is de verhouding UP's en transitielijnen. De transitielijnen Integrale Kustontwikkeling (en klimaatadaptatie) zijn verbonden aan ruimtelijke en inhoudelijke keuzes over verschillende gebieden en opgaven. Het gaat daarbij om de samenhang tussen de gebieden en opgaven. Tegelijkertijd hebben we te maken met 30 UP's en veel verschillende partners die vanuit hun eigen opdracht aan de opgave werken.	Een maatregel hiervoor zou zijn bij een volgend UP een andere indeling te maken, daarnaast elkaar veel en goed blijven betrekken om geen dingen dubbel of tegenstrijdig te doen.

Boodschap transitie

"Om tot integrale kustontwikkeling te komen hebben we een juridische, ruimtelijke en financiële puzzel op te lossen. Door concreet te worden wat nodig is per puzzelstuk willen we stappen zetten."

Contactpersoon

Ellen Kiewiet en Mathijs Buurma, Provincies Fryslân en Groningen

T3

Thema:
Visserij

Transitie naar een volhoudbare visserij in de Waddenzee

Over de transitie

Visserij is een belangrijke kenmerkende activiteit in het Waddengebied. De visserij is vanouds ingebed in de gemeenschappen en heeft naast een economische waarde ook een maatschappelijke en culturele waarde. Vanwege ecologische en duurzaamheidseisen staat de visserijsector al geruime tijd onder druk, zowel op de Waddenzee als ook daar buiten. Daarnaast is de visserij zelf een drukfactor die van invloed kan zijn op de ecologie van de Waddenzee. Dat maakt dat er behoefte is aan een stap voor stap analyse, en daar waar nodig een transitie met perspectief om te komen tot een duurzame toekomstbestendige visserij in de Waddenzee die past bij de hoofddoelstelling natuur voor de Waddenzee.

Planning en vervolg

Er zijn momenteel veel ontwikkelingen op het gebied van de visserij die niet alleen invloed hebben op voortbestaan en bedrijfsvoering, maar ook op de samenwerking. Zo spelen verschillende rechtszaken en heeft een deel van de natuurorganisaties aangegeven geen deel meer te willen uitmaken van het Toekomstperspectief Garnalenvisserij. Gezien de geschetste omstandigheden is de prognose onbekend.

Boodschap transitie

De visserijsector is onlosmakelijk verbonden met de Waddenzee en wil dat in de toekomst blijven. Op de Waddenzee zijn er diverse vormen van visserij die niet los van elkaar kunnen worden gezien. Dat is ook een belangrijke reden dat de visserijsector de vertegenwoordiging arrangeert vanuit het Waddenzee Visserij Platform (WVP).

Contactpersoon

Addy Risseeuw, Durk van Tuinen en Jaap Vegter, Visserijsector / Waddenzee Visserij Platform

T4

Thema:
Klimaat

Transitie naar een klimaatadaptief Waddengebied

Over de transitie

Klimaatverandering heeft verschillende gevolgen voor het Waddengebied, zoals zeespiegelstijging, beperking van de zoetwaterbeschikbaarheid en temperatuurstijging van het zeewater. Deze ontwikkelingen hebben effect op waterveiligheid, de ecologie en op economische sectoren. Ze vragen om verschillende maatregelen zoals dijkversterking, het vasthouden van zoetwater en leren omgaan met verzilting van landbouwgrond en het al dan niet stimuleren van het meegroeien van de platen en kwelders op de langere termijn. In een dynamisch gebied als de Waddenzee en het Waddengebied is het van belang om goed in beeld te brengen wat de effecten zijn van klimaatverandering op de ecologie en morfologie in de Waddenzee en Noordzeekustzone, alsmede om beter zich te krijgen wat de effecten zijn op de sectoren als de landbouw, de visserij, de havens en de recreatie in Waddengebied. Ook een gezamenlijk beeld hoe nu reeds gewerkt wordt aan klimaatadaptatie is van belang.

Planning en vervolg

Het voorgestelde proces leidt tot een behandeling van de Routekaart inclusief rapportage over de voortgang van de gesprekken en discussietrajecten m.b.t. het thema Klimaatadaptatie in het BOW van juni/juli 2025 .

Risico's en beheersmaatregelen

Risico	Maatregel
Input is fragmentarisch per deelgebied. Daardoor is er een verlies van integraliteit over gehele Waddengebied.	Bewaking van integraliteit identificeren als procesbegeleidingstaak.
Zwaluwstaarten met de integrale kustvisie ontbreekt. Daardoor ontbreekt wisselwerking tussen klimaatadaptatie en ontwikkelingsdoelstellingen.	In werkgroep klimaatadaptatie een lid opnemen t.b.v. de inbreng uit integrale kustvisie.
Input uit deelthema's UP is niet tijdig beschikbaar. Daardoor krijg je witte vlekken en een slecht doortimmerd resultaat.	Proces van routekaart ontwikkeling delen/afstemmen met UP-coördinatoren.

Boodschap transitie

“Transities voor klimaatadaptatie worden in veel sectoren ontwikkeld. Dat vereist visie en creativiteit. In de kuststroken van het Waddengebied is een grote uitdaging in de klimaatadaptatie om de verzachting te realiseren van de overgangen natuur buitendijks – kustbescherming – agrarisch gebruik binnendijks. Dat vereist visie en creativiteit van de verschillende sectoren. Hoe doen we dat?”

Contactpersoon

Fokke Jansman en Froukje Grijpstra, Waterschappen

UP1

Thema:
Natuur van wereldklasse

Beleidskader natuur Waddenzee

Over het initiatief

De partijen werken voor dit initiatief samen om economie en ecologie in de Waddenzee beter te laten samenwerken, volgens de hoofddoelstellingen en ecologische principes van de Agenda. Het doel is om menselijk gebruik en natuur in balans te brengen, zodat de Waddennatuur behouden blijft en ontwikkeld kan worden, waardoor activiteiten mogelijk blijven in het gebied. Hiervoor wordt een nieuw beleidskader opgesteld.

Beoogd resultaat

- Het opstellen van een beleidskader;
- Beleidsopgaves om de druk van gebruik op de Waddenzeenatuur te verminderen;
- Integraal afwegen van sociaaleconomische effecten van beleidsopgaves (dmv effecten-analyse zoals vermeld in het UP);
- Economie en ecologie in de Waddenzee beter in balans.

Planning en vervolg

Risico's en beheersmaatregelen

Risico	Maatregel
Beperkte samenwerking tussen (mede)overheden staat gezamenlijk formuleren van beleidsopgaves in de weg.	In samenspraak met bevoegde gezagen wordt bepaald welke mate van betrokkenheid noodzakelijk is om tot afspraken te komen. Daarbij wordt uitgegaan van de gezamenlijke impact van grootschalige en langjarige trajecten (zoals bijvoorbeeld bereikbaarheid, waterveiligheid, PAWOZ of Defensie). De ambitie is om met elkaar deze impact te beschouwen en te komen tot mogelijke oplossingen/beleidsopgaves om deze impact te verminderen danwel te verduurzamen.
Door gebrek aan draagvlak wordt de ontwikkeling van het Beleidskader Natuur Waddenzee vertraagd.	Ontwikkeling van een zorgvuldig en transparant proces, te beginnen met het uitvoeren van het Plan van Aanpak (zoals vastgesteld door het BOW in januari 2024) waarbij partijen actief worden betrokken. Belangrijk element hierin is de zorgvuldige afweging van sociaaleconomische belangen. Het participatieplan, dat momenteel in ontwikkeling is, zal verder leidend zijn in de manier waarop de omgeving op andere onderdelen zal worden betrokken.
Het politiek-bestuurlijke draagvlak ontbreekt om concept beleidsopgaves vast te stellen.	Gedurende het proces waarbij de beleidsopgaves worden geformuleerd, worden relevante bevoegde gezagen actief betrokken en geïnformeerd. Het Beleidskader biedt duidelijkheid aan een aantal trajecten die van groot belang zijn voor de regio.

Boodschap initiatief

“Bij mijn binnenkomst heb ik geïnvesteerd in de verdere opbouw van het project en de uitwerking van de diverse onderdelen in een helder, transparant en navolgbaar proces. Het Beleidskader biedt duidelijkheid over het gebruik van de Waddenzeenatuur voor de langere termijn, en hierbij is het van groot belang om betrokken partijen goed te betrekken en relaties (en meerwaarde) te zoeken met andere lopende trajecten uit de Agenda en daarbuiten. Investeren in relaties is voor mij vanzelfsprekend; dat is hoe ik werk. Samen met mijn team, (mede)overheden, en stakeholders proberen we een helder Beleidskader te realiseren. Heb je tips of ideeën, laat het me weten!”

Contactpersoon

Rutger Bults, ministerie van LVVN

UP2

Thema:
Natuur van wereldklasse

Natuurbeheer, -herstel en -ontwikkeling

Over het initiatief

In programma's als Natura 2000, KRW, PAGW en het IKW/ Waddenfonds werken partijen gezamenlijk aan actief natuurherstel. De aandacht richt zich de komende periode specifiek op versterking van onderwaternatuur en bovenwaternatuur. De Beheerautoriteit Waddenzee werkt met beheerders aan een gezamenlijk Integraal Beheerplan (IBP) Waddenzee met als doel bij te dragen aan de verbetering van de natuurkwaliteit door samenhang tussen het natuur-, vis- en waterbeheer te bevorderen en de samenwerking tussen beheerders te verbeteren. In 2024 en begin 2025 wordt concreet gewerkt aan het beheerkader: toekomstig Werelderfgoedwaardig beheer van de Waddenzee. Daarnaast lopen er diverse initiatieven om toezicht & handhaving te verbeteren of predatie te voorkomen. In UP2 zal daarnaast aandacht zijn voor de verbinding tussen de verschillende trajecten en de kansen die dat kan gaan bieden voor de natuur en ook voor wat aanvullend nodig is om tot natuurherstel te komen. Hierbij zal het Integraal beleidskader Natuur Waddenzee worden benut. Relevante stakeholders worden hierbij betrokken.

Beoogd resultaat

- Meer samenhang en afstemming van de verschillende programma's en lopende initiatieven.
- Meer samenhang en samenwerking in het beheer van de Waddenzee: een beheerkader dat richting geeft aan Werelderfgoedwaardig beheer.

Planning en vervolg

2024

2024:
Streefbeeld voor
grote wateren
gereed.

2025

Zomer 2025:
Streefbeeld
Waddenzee
gereed.

Voorjaar 2025:
Integraal Beheerplan
Waddenzee wordt
aangeboden aan
opdrachtgevers van de
Beheerautoriteit.

Juni 2025:
Beslispunten
worden aan BOW
voorgelegd.

Risico's en beheersmaatregelen

Risico	Maatregel
De verschillende initiatieven en projecten ontwikkelen zich niet in goede afstemming met elkaar. Dat kan door te weinig samenwerking en/of verschil in tijdpad.	Regelmatig (georganiseerd en ad hoc) inhoudelijk contact tussen de trekkers van initiatieven.
Er zijn onvoldoende middelen voor de uitvoering van plannen.	Gewenste financiering tijdig bepreken in de governance.
Er is onvoldoende draagvlak voor de uitvoering van de opgaven.	Stakeholders betrekken en governance benutten.

Boodschap initiatief

Omdat we onze eigen verantwoordelijkheden in beheer behouden willen we het vooral beter en gestroomlijnder organiseren. Ieder van de beheerders heeft andere kwaliteiten. Als we die inzetten en elkaar iets gunnen, dan maken we een flinke stap richting Werelderfgoedwaardig beheer van de Waddenzee.

Contactpersoon

Bram Streefland, ministerie van LNV

UP3

Thema:
Landschap en cultureel erfgoed

Inrichting Waddenatelier

Over het initiatief

In dit atelier verkennen partijen samen met ontwerpend onderzoek hoe ontwikkelingen in het Waddengebied zijn in te passen: hoe kan een plan de ruimtelijke kwaliteit van het Waddengebied versterken, passend bij de bestaande kwaliteiten van de Basiskaart Landschap en Erfgoed en de ruimtelijk vertrekpunten?

Beoogd resultaat

- Betere kwaliteit van advisering over Waddenbrede landschappelijke en cultuurhistorische vraagstukken.
- Een zorgvuldige ruimtelijke vertaling van toekomstige ontwikkelingen in het Waddengebied, rekening houdend met de bestaande landschappelijke kwaliteiten.

Planning en vervolg

2024

Constructieve gesprekken met de trekkers en opstellen samenwerkingsafspraken.

2025

Q2 2025:

Verlenen opdracht aan extern bureau voor gezamenlijk met de trekkers uitwerken van UP4. De opdracht omvat in ieder geval het opstellen van een aansprekende en haalbare werkwijze voor het Waddenatelier. Mogelijk gebeurt dit aan de hand van een concrete casus.

Q4 2025:

Eerste rapportage werkwijze Waddenatelier.

Risico's en beheersmaatregelen

Risico

Maatregel

Capaciteit bij provincies.

Extra inzet door provincie of andere betrokkenen.

Boodschap initiatief

Het is nog niet gelukt om een opdrachtbeschrijving te maken op basis waarvan een extern bureau aan het werk kan (schrijven van plan van aanpak). Het plan van aanpak moet duidelijkheid verschaffen over de werkwijze van het Waddenatelier. De werkwijze zal aansluiten bij de constructieve gesprekken die betrokken partijen (provincies, kustgemeenten, eilanden, waterschappen, OBW) op eerdere momenten hebben gevoerd. Door omstandigheden hebben die gesprekken nog geen vervolg gekregen. Wij streven ernaar om dit initiatief in Q1 van 2025 weer op te pakken.

Contactpersoon

Paul Mijland, provincie Groningen

UP4

Thema:
Landschap en cultureel erfgoed

Uitwerking kernwaarden Waddengebied

Over het initiatief

Rust, ruimte en stilte zijn belangrijke landschappelijke kernwaarden van de Waddenzee binnen het Waddengebied. In reactie op de motie-Dik-Faber en De Groot (TK 2020/21, 35-570 XII, nr. 82) werken de partijen de kernwaarden uit in criteria en afwegingskaders. In aanvulling op de kernwaarden doen ze dit ook voor duisternis (of donkerte) en n.a.v. het Bestuurlijk Overleg Waddengebied d.d. 17 januari 2024. dient bij de uitwerking ook de landschappelijke kernwaarde "levende eilanden" te worden meegenomen.

Beoogd resultaat

- Criteria voor de kernwaarden rust, ruimte, stilte en donkerte. Hiermee ontstaat een duidelijk afwegingskader voor het beoordelen van initiatieven dat een vertaling krijgt in beleid en regelgeving.

Planning en vervolg

2026

Q1 2026:
Landschappelijke kernwaarden t.b.v. natuurbescherming gereed.

2026:
Werken aan landschappelijke kernwaarden t.b.v. kwaliteit van het landschap en cultureel erfgoed.

Risico's en beheersmaatregelen

Risico	Maatregel
Provincies nemen trekkende rol niet over.	Er wordt tijdig overleg gepleegd met provincies over trekkerschap van dit initiatief.
Er is geen of onvoldoende budget voor uitbesteding aan extern bureau.	Budget reserveren bij lenW voor externe opdracht indien toch lenW trekkerschap moet blijven vervullen.

Boodschap initiatief

Om bij een afweging van belangen de landschappelijke kernwaarden van het waddengebied mee te kunnen nemen is het nodig een duidelijk beeld te hebben wat we daaronder precies verstaan. Daarbij kunnen criteria zowel kwalitatief als kwantitatief behulpzaam zijn.

Contactpersoon

Natalie Lorenz, Ministerie van lenW

UP5

Thema:
Bereikbaarheid

Duurzame mobiliteit Waddengebied

Over het initiatief

Het UP richtte zich op de totstandkoming van de Transitieplans Duurzame Bereikbaarheid die in februari 2022 is opgeleverd. Met betrokken partijen is bekeken of en op welke wijze uitvoering gegeven kan worden aan de Transitieplans Duurzame Mobiliteit Waddengebied. Te denken valt aan:

- mobiliteitsplannen voor vervoer naar de (veer)haven, naar/van de eilanden en op de eilanden met aandacht voor o.a. (het scheiden van) vervoersstromen, de aard van het vervoer, voor- en na-vervoer;
- (bijdragen aan) technologische ontwikkelingen voor (veer)boten, zoals emissieloos, ondiep, impactarm en innovatieve vlootconcepten.

Beoogd resultaat

De nieuwe concessie voor de Waddenveren voor de periode vanaf 2029 is een kans om een grote stap te maken in de verdere verduurzaming van de mobiliteit. Het streven is om in de aanloop naar de aanbesteding (rond 2026) hiervoor voldoende input te geven. Daarnaast levert de follow-up van de Transitieplans input voor het Nationaal Waterprogramma (NWP) voor de periode vanaf 2027.

- De Transitieplans beschrijft de opgaven en biedt inhoudelijke en procesmatige bouwstenen voor de verdere verduurzaming van het transport naar de eilanden.
- De Transitieplans beschrijft vier sporen waarlangs de transitierichting naar een emissieloos, impactarm en adaptief toekomstig mobiliteitssysteem vorm kan worden gegeven.

Planning en vervolg

- 2022: de transitieplans is opgeleverd en daarmee is het initiatief afgerond.
- De bevindingen, ervaringen en aanbevelingen worden meegenomen in de Routekaart Bereikbaarheid, een van de vier transitieplans.

Risico's en beheersmaatregelen

Het initiatief is afgerond.

Boodschap initiatief

Wad veerkrachtig! Samen op weg naar een veerkrachtig en duurzaam Waddengebied' was het motto van het Programma Rijke Waddenzee 2019-2022.

Contactpersoon

Agnes Lotstra, Rijkswaterstaat

UP6

Thema:
Bereikbaarheid

Vervolgonderzoek Bereikbaarheid Ameland 2030

Over het initiatief

De betrouwbaarheid van de vaarverbinding tussen Holwert en Ameland staat onder druk. Om te komen tot een betrouwbare en duurzame oplossing voor de veerverbinding tussen Holwert en Ameland is een vervolgonderzoek Bereikbaarheid Ameland (VBA) 2030 met betrokkenheid vanuit de regionale overheden afgerond. Naar aanleiding van het onderzoek hebben de regionale overheden, diverse natuurorganisaties en Rijkswaterstaat een advies uitgebracht over het vervolg. Op basis van de uitkomsten van het VBA 2030 en de verschillende adviezen is besloten om een MIRT-verkenning op te starten. Momenteel wordt gewerkt aan de voorbereidende werkzaamheden van de MIRT-verkenning Bereikbaarheid Ameland.

Beoogd resultaat

Het UP is erop gericht om beter inzicht en beslisinformatie te krijgen in de effecten en het oplossend vermogen van twee hoofdoplossingsrichtingen al dan niet aangevuld met andere samenhangende maatregelen:

1. optimalisatie van de bestaande verbinding tussen Holwert en Nes (Ameland);
2. verplaatsen van de veerhaven aan de vaste wal van Holwert naar Ferwert.

Planning en vervolg

November 2024: Start beslissing MIRT-verkenning Ameland ondertekend door minister.

Risico's en beheersmaatregelen

Risico	Maatregel
Onvoldoende draagvlak bij omgevingspartijen.	Er wordt ingezet op organiseren van brede participatie en indien nodig zal worden speciale thematafels ingericht om stakeholders te betrekken.
Onvoldoende financiële middelen om maatregelen uit te kunnen voeren.	Binnen de MIRT-verkenning zal via een SSK raming een nauwkeuriger beeld ontstaan over de benodigde financiële middelen, dit zal besproken worden binnen de governance.
Onvoldoende capaciteit om project uit te voeren.	DGMO is hierover vroegtijdig in overleg getreden met RWS. Over de bemensing wordt er ook gesprekken gevoerd met de provincie en wordt er gekeken naar eventueel inhuren van expertise.

Boodschap initiatief

De bevaarbaarheid van de vaargeul naar Ameland, staat onder druk en is kwetsbaar. Dit is vrij cruciaal en belangrijk om een betrouwbare veerverbinding te garanderen. Immers de veerverbinding is de levensader voor de eilanders. Daarom blijft het belangrijk om te werken aan de bereikbaarheid van het eiland om deze ook op de lange termijn te garanderen.

Contactpersoon

Pravesh Baboeram, Ministerie van IenW

UP7

Thema:
Klimaatverandering

Onderzoek ecologische effecten klimaatverandering

Over het initiatief

De ministeries van LVVN, IenW en EZK, de provincies Noord-Holland, Fryslân en Groningen (via het Waddenfonds) en de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) investeren met een speciaal onderzoeksprogramma de komende vijf jaar vijf miljoen euro in kennisontwikkeling voor het Waddengebied, met de focus op de effecten van klimaatverandering op het Waddengebied. Tijdens de trilaterale Waddenzeeconferentie van Wilhelmshaven is afgesproken dat dit samen met Duitsland een gezamenlijke onderzoekscall wordt van tenminste 15 miljoen euro.

Beoogd resultaat

Er lopen vijf onderzoeksprojecten die de relatie bestuderen tussen sediment, ecologie, menselijk medegebruik, veiligheid tegen overstromingen en effectieve bescherming en beheer in de Waddenzee. Dit levert kennis op over klimaatverandering in het Waddengebied (deelprogramma 4). De projecten werken nauw samen met belangrijke stakeholders in o.a. beheer van het Waddengebied. Het onderzoeksprogramma vindt plaats onder begeleiding van het Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek.

Planning en vervolg

Risico's en beheersmaatregelen

Risico	Maatregel
UP7 gaf uitvoering aan de afspraak uit de Agenda voor het Waddengebied om in te zetten op (trilaterale) kennisontwikkeling gericht op de effecten van klimaatverandering en specifiek effecten op natuur. Dat is een breed thema en het is niet gegarandeerd dat de gehonoreerde voorstellen het hele spectrum omvatten.	Na honorering van voorstellen zal gekeken worden of er nu grote kennisleemtes blijven liggen en/of aanvullende maatregelen nodig zijn.

Boodschap initiatief

We werken niet alleen aan het gezamenlijk, internationaal ontwikkelen van kennis voor goed beleid, maar ook aan het opbouwen van een netwerk van jonge en toekomstige onderzoekers. Hoe kunnen we daarop voortbouwen zodat we blijven werken aan kundige onderzoekers met passie voor het Waddengebied?

Contactpersoon

Alex van Westerlaak, Ministerie van LVVN

UP8

Thema:
Klimaatverandering

Integrale aanpak kustzone: Programma Eemsdollard 2050, 2e tranche

Over het initiatief

In het Programma Eems-Dollard 2050 (ED2050) werken overheden, natuur- en milieuorganisaties en bedrijven aan herstel van het Eems-estuarium. Ze werken aan het verminderen van de vertroebeling door slib te onttrekken en nuttig toe te passen en de sedimentatie binnen- en buitendijks te versterken. Langs de randen van het estuarium vindt natuurherstel plaats in combinatie met slibvangst, recreatie en waterveiligheid.

Beoogd resultaat

Het programma ED2050 heeft drie hoofddoelen (Programmaplan 2021-2026):

1. De vertroebeling verminderen
2. De natuurlijke leefgebieden versterken.
3. Omgaan met klimaatverandering

Planning en vervolg

2025

2026

Q2/Q3 2025:
Opleveren
evaluatierapport
tweede tranche
ED2050.

2025: Effectenanalyse
in samenwerking met
de Waddenacademie
gereed.

Eind 2025:
Vorbereiding
uitvoering
Meegroeieude
kust.

2026: Start opschaling
succesvolle maatregelen
uit ED2050 onder de naam
Meegroeieude kust.

Risico's en beheersmaatregelen

Risico	Maatregel
Er is onvoldoende financiering beschikbaar voor de opschaling van succesvolle maatregelen of financiering hiervoor lijdt tot grote beheerslasten.	Samen met de rijkspartijen worden de mogelijkheden bekeken voor een integrale financieringsstructuur.
De opschaling van succesvolle maatregelen kan onvoldoende goed beoordeeld worden binnen de huidige juridische (N2000) systematiek.	Met een ecologisch masterplan wordt onderzocht welke bijdrage de maatregelen gezamenlijk leveren aan het versterken van de ecologie van het systeem als geheel.
Het ecologisch streefbeeld van het programma wordt niet bereikt met (enkel) de beoogde maatregelen.	Er wordt een effectenanalyse uitgevoerd onder regie van de Waddenacademie, die zicht moet geven op de haalbaarheid van de doelstellingen en de eventuele aanvullende maatregelen die genomen kunnen worden. De uitkomsten hiervan vormen, tezamen met de uitkomsten van de evaluatie van de 2e tranche van het programma, handvatten voor het vervolg.

Boodschap initiatief

Voor een toekomstbestendige kust, waar het goed wonen, werken en recreëren is en blijft, moet de omslag gemaakt worden van een kustlijn - met harde fysieke, financiële, juridische en organisatorische grenzen tussen zee, dijk en land - naar een kustzone, waar ruimte is voor de dynamiek die het systeem nodig heeft. In het programma Eems-Dollard 2050 is kennis en ervaring opgedaan over het systeem en welke maatregelen wel en niet werken. Vanwege de veelzijdige, maar niet altijd samenvallende belangen langs de kust, is hiervoor intensieve samenwerking tussen overheden en met private partijen en belangenorganisaties is essentieel.

Contactpersoon

Frances Heijman en Kasper ten Brinke, provincie Groningen

UP9

Thema:
Klimaatverandering

Versterken Lauwersmeergebied

Over het initiatief

Het Lauwersmeergebied, gelegen op de grens van Fryslân en Groningen en naast de Waddenzee, is een Natura2000-gebied en een Nationaal Park. Het speelt een belangrijke rol in de waterberging en -afvoer voor Groningen, Fryslân en Noord-Drenthe. Het gebied wordt ook gebruikt voor landbouw, recreatie, defensie en bevat de haven van Lauwersoog. Verschillende partijen werken samen aan het uitwerken van de opgaven uit de Toekomstagenda om de komende jaren de uitdagingen in dit gebied aan te pakken. Samenwerking en besluitvorming krijgt vorm in de Stuurgroep Lauwersmeer.

Beoogd resultaat

Een toekomstagenda gekoppeld aan de gebiedsopgaven met bijbehorende projecten.

Planning en vervolg

2025

2025:

Verkennen naar de mogelijkheid van een uitvoeringsprogramma voor het Lauwersmeergebied als vervolg op de Toekomstagenda.

Q2 2025:

PAGW
Toekomstbestendig Lauwersmeer intentieovereenkomst.

Q4 2025:

Uitvoeringsprogramma
Toekomstagenda gereed.

Q4 kwartaal 2025:

Chloridemeetnet.

Risico's en beheersmaatregelen

Risico	Maatregel
Onvoldoende capaciteit voor uitvoeringsorganisatie.	Prioriteit geven aan dit project en de benodigde capaciteit. Taken en rollen verdelen tussen samenwerkende organisaties van regio en rijk. Bijstellen van uitvoeringsplanning.
Onvoldoende draagvlak in het gebied, met name bij de landbouw en recreatiesector.	Gedurende het gehele gebiedsproces betrekken van omgeving en belanghebbende partijen. Jointfact finding via de uitkomsten van het in te richten meetnet voor inzichten in zoet-zout verdeling. Participatie in de besluitvorming om te komen tot een voorkeursbeslissing.
Alternatieven leveren niet gewenst effect: Zuidelijk deel Lauwersmeer verzilt en/of geen duidelijke zoet – zout gradiënt.	Meerdere varianten verkennen in de verkenningsfase en op basis van een effectenstudie met elkaar vergelijken. Tevens zijn GO/NO GO momenten ingebouwd in het proces.

Boodschap initiatief

We werken aan een toekomstbestendig Lauwersmeer. Dit betekent een samenhangende, toekomstgerichte aanpak met alle partijen uit het gebied over de onderwerpen natuur, water, klimaat, Nationaal Park, duurzame economie en toerisme.

Contactpersoon

Ulienke Nauta, Provincie Groningen

UP10

Thema:
Klimaatverandering

Programma Friese Waddenkust

Over het initiatief

Het Fries Programma Waddenkust zet in op het samenbrengen van de opgaven en regionale doelen in het gebied, en slaat een brug tussen beleid en (regionale) uitvoering. De (aankomende) dijkverbeteringen aan de Friese kust spelen een grote rol in de integrale gebiedsontwikkeling. Tussen Koehool en Lauwersmeer wordt onder het motto “dijk versterkt, randen verzacht en gebied verrijkt” gewerkt aan een integraal ontwerp voor de kustzone. Hierbij werken betrokken overheden en stakeholders zowel ambtelijk als bestuurlijk nauw samen onder de noemer ‘1DYK’. Aan het westelijke deel van de Friese Waddenkust (Zurich-Koehool) is een brede voorverkenning gestart vanuit het perspectief brede welvaart. In Harlingen wordt met het Programma Harlingen gewerkt aan een integraal inrichtingsplan.

Beoogd resultaat

Voor de kust Zurich – Koehool – Lauwersmeer is het uiteindelijk doel een integrale kustontwikkeling te realiseren, op basis van één gedragen verhaal, met inhoud en keuzes die gezamenlijk gevormd en afgewogen zijn.

Planning en vervolg

Fries Programma Waddenkust

2026

Q3 2026:
Subsidieaanvraag IKW/
Waddenfonds indienen.

Vanuit de gezamenlijke kustontwikkelingen (UP 8, 9, 10 en 11) wordt een plan van aanpak om tot een routekaart te komen voor de transitielijn: “integrale ontwikkeling van de kust, mede in het licht van klimaatverandering en andere opgaven” (hoofdstuk 10 uit UPW) ingebracht voor het BOW van najaar 2025.

Koehool-Lauwersmeer 1DYK

2025

Q1 2025: Besluit over akkoord
Integraal Inrichtingsplan 1DYK.

Loop van 2025: verdere uitwerking koppelkansen en definitief ontwerp dijkverbetering Koehool-Lauwersmeer.

Harlingen

2025

Q1 2025: start proces toewerken
Integraal Ruimtelijk ontwerp.

Eind 2025: Oplevering Integraal Ruimtelijk Ontwerp +
subsidieaanvraag IKW/Waddenfonds.

Zurich-Koehool

2025

Vaststelling voorverkenningfase met vaststelling gebiedsdocument.

Risico's en beheersmaatregelen

Risico	Maatregel
Verschillende doorlooptijden.	Meerjarig programmeren. Concrete maatregelen vanuit een visie/samenhang indelen naar nu, later, ooit.
Integraliteit = Capaciteit.	Met verschillende overheden en gebiedspartners samenwerken betekent verschillende mate van beschikbaar budget en capaciteit. Als partijen faciliteren we en ondersteunen we zodat representatie geborgd kan worden.
Ruimtebeslag integrale kustzone.	Waar mogelijk combineren we maatregelen om werk met werk te maken.

Boodschap initiatief

Om tot een toekomstbestendige kustzone te komen moeten we keuzes maken hoe we met de beperkte ruimte omgaan. Als partners hebben we daarom eerst gezamenlijk de waarden van het gebied gedefinieerd. Daarna pas zijn we over de belangen gaan praten.

Contactpersoon

Ellen Kiewiet, Provincie Fryslân

UP11

Thema:
Klimaatverandering

Ontwikkeling Noord-Hollandse Waddenkust (Waddenbaai)

Over het initiatief

Door het wegvallen van het Nationaal en Provinciaal Programma Landelijk Gebied wordt er nu op een andere manier gewerkt aan het Rondje Waddenbaai. Dit gebeurt in samenhang met andere initiatieven in de Kop van Noord-Holland.

Beoogd resultaat

Op basis van een gebiedsplan voor de Kop van Noord-Holland wordt er nu gewerkt aan drie onderdelen:

- Mee met de Zee: toeristisch ontwikkelprogramma waar op zes plekken de urgente visie op de verhouding tussen mens en zee en de turbulente geschiedenis van Den Helder beleefbaar is.
- Rondje Waddenbaai: een aantrekkelijke, herkenbare, doorlopende én veilige recreatieve fietsroute langs de waddenbaai (tussen Den Helder, Hollands Kroon en Texel).
- Maritiem Cluster: Investeren in een toekomstbestendige haven, maritieme stadsontwikkeling, havenontwikkeling, ecologische versterking en beleving van het water.

Planning en vervolg

Voorafgaand aan de drie projecten wordt het gebiedsplan voor de Kop van Noord-Holland ingediend bij het Investeringskader Waddengebied (IKW).

- Q2 indienen gebiedsplan bij het IKW.

Mee met de zee

2025

2026

Q3 2025:
Finale versie indienen
bij het IKW.

Q1 2026:
Besluitvorming over financiering
door IKW/Waddenfonds.

Rondje Waddenbaai

2025

Q1 2025:
Bestuurlijk overleg met alle partners.

Q3 2025:
Bepalen welke onderdelen uit het project voor een
subsidie bij IKW ingediend kunnen worden.

Maritiem Cluster Den Helder

2025

Q3 2025: onderzoeken of en welke onderdelen uit het
Maritiem Cluster ingediend kunnen worden bij het IKW.

Risico's en beheersmaatregelen

Risico	Maatregel
Gebiedsplan wordt niet 'erkend' als een van de vijf grote gebiedsontwikkelingen binnen het IKW.	Inzetten op maximaal draagvlak hiervoor.
Mee met de Zee ontvangt geen IKW-subsidie.	Kijken naar alternatieve financieringsmogelijkheden.
Rondje Waddenbaai: geen bestuurlijk commitment of benodigde financiële bijdrage.	Als dit niet het geval is, dan wordt bekeken of onderdelen gekoppeld kunnen worden aan Mee met de Zee.
Maritiem Cluster: technische haalbaarheid en draagvlak van ondernemers voor projecten. En de mogelijkheden die het IKW nog biedt om deze projecten te financieren.	P.M.

Boodschap initiatief

In het kader van een gebiedsgerichte aanpak wordt gewerkt aan een overkoepelend verhaal voor de Kop van Noord-Holland. In dit verhaal zitten drie onderdelen, nl. Mee met de Zee (een toeristisch-recreatief rondje in Den Helder, Rondje Waddenbaai (idem, deze verbindt de gemeenten Den Helder, Hollands Kroon en Texel) en diverse projecten die onderdeel uitmaken van het Programma Ontwikkeling van het Maritiem Cluster Den Helder. Met dit programma willen partijen de economische positie versterken, de transformatie van de Koninklijke Marine faciliteren, meeschakelen met de energietransitie, de leefbaarheid en bereikbaarheid van de waddenzeehaven verbeteren en zo Den Helder toekomstbestendig te maken. Er wordt nu hard gewerkt aan een tijdige indiening bij het Investeringskader Waddengebied/Waddenfonds.

Contactpersoon

Hannes Heijmering en Tessa de Boer, provincie Noord-Holland

Mogelijkheden energietransitie Waddengebied

Over het initiatief

Ambitie van het initiatief 'Mogelijkheden energietransitie Waddengebied' is een gezamenlijk beeld te schetsen van de manier waarop de energietransitie in het Waddengebied nu en in de toekomst zó vormgegeven kan worden dat deze past bij de hoofddoelstellingen voor de Waddenzee en het Waddengebied, zoals geformuleerd in de Agenda. Dit beeld wordt vertaald in een handreiking (inclusief ondersteunend beeldmateriaal en een aanzet voor een afwegingskader) die ondersteuning en inspiratie biedt bij landelijke, regionale en lokale beleidskeuzes en gebiedsprocessen. Op deze manier vindt een verdieping en verbreding plaats van de cluster-vensterbenadering.

Beoogd resultaat

- Een zo compleet mogelijk beeld schetsen van de plannen en (beleids) ambities voor energietransitie in het Waddengebied;
- Om vervolgens te bepalen welke mogelijkheden er binnen het huidige (ruimtelijke) beleid zijn om invulling te geven aan de vastgestelde energietransitie-plannen en -ambities in het Waddengebied;
- Om daarna tot gedeelde conclusies binnen de Waddengemeenschap te komen over dilemma's en 'schuarpunten' (waar uitvoering van energietransitie-plannen binnen de huidige beleidsruimte mogelijk negatieve gevolgen heeft voor de natuur- en landschapswaarden van het Waddengebied);
- Om vervolgens te verkennen of er consensus te bereiken is over de mogelijkheden bestaande beleidsinstrumenten in te zetten bij deze dilemma's en schuarpunten (mitigatie, compensatie, cluster/vensterbenadering, Waddenatelier).

Planning en vervolg

2025

Q1 2025: Interne besluitvorming over vervolgproces binnen Waddenprovincies.

Q2 2025 (onder voorbehoud van uitkomst vorige punt): Behandeling slotnotitie in Omgevingsberaad Waddengebied.

Risico's en beheersmaatregelen

Risico	Maatregel
Het ontbreken van (bestuurlijk) draagvlak in de Waddengovernance voor het doen van een uitspraak over de in de slotnotitie genoemde beleidsuitspraken.	Belangrijke beheersmaatregel om dit risico te beperken was dat het totstandkomingsproces van de notitie voorzag in een betrokkenheid van alle bij het UP betrokken partijen. Aangezien slechts een deel van deze partijen actief betrokken is geweest, is genoemd risico in 2025 reëel. In de aanloop naar besluitvorming binnen provincies en Waddengovernance zal daarom extra aandacht worden besteed aan een toereikende toelichting op aanleiding en uitkomst van dit UP-initiatief.

Boodschap initiatief

Belangrijke vraag in dit initiatief is op welke wijze de uitkomsten van dit initiatief betrokken kunnen worden in de verschillende landelijke en regionale processen t.a.v. de energietransitie. Ook gegeven het feit dat de Agenda voor het Waddengebied 2050 stelt dat de Agenda zelf geen eigen aparte ambitie voor het Waddengebied formuleert.

Contactpersoon

Martijn Iping, provincie Fryslân

Programma Brede Welvaart Waddeneilanden

Over het initiatief

Het Programma Brede Welvaart Waddeneilanden heeft als doel het perspectief voor leefbaarheid op de Waddeneilanden te vergroten. De eilanden hebben daarvoor een eigen programma uitgewerkt met 15 actielijnen, verdeeld over 5 programmalijnen:

1. Goed wonen en leven
2. Toekomstbestendig ondernemen en ontwikkelen
3. Optimaal Bereikbaar & Verbonden
4. Duurzame Energie
5. Circulaire Economie

Beoogd resultaat

Per actielijn zijn de beoogde resultaten beschreven. Het overkoepelende doel is dat de eilanden een aantrekkelijk woon-, werk- en leefgebied blijven voor de inwoners, waar het voorzieningenniveau op peil is en iedereen een leven lang kan wonen.

Planning en vervolg

2024

2024-2028

Eerste uitvoeringsjaar. Programma-organisatie is opgebouwd en er zijn veel projecten opgestart. Er zijn inmiddels 130 gebouwd of in aanbouw.

Looptijd Regiodeal 4 jaar.

Risico's en beheersmaatregelen

Risico	Maatregel
Gebrek aan capaciteit.	Er zit ruimte in de zogenaamde VAT-kosten van de Regio Deal om extra capaciteit voor het programma aan te trekken.

Boodschap initiatief

“Op alle Waddeneilanden bruist het van de goede ideeën. Zowel bij de ondernemers, het onderwijs als in overheidsorganisaties. Het blijft de kunst om initiatieven slim aan elkaar te verbinden om de middelen van de Regio Deal goed te laten landen. Vanaf november komen veel projecten in uitvoering. We gaan dan van papier naar praktijk en daar hebben we enorm veel zin in!”

Contactpersoon

Marijn Oud, GR De Waddeneilanden

UP14

Thema:
Recreatie en Toerisme

Programma versterking recreatie en toerisme langs de Waddenkust

Over het initiatief

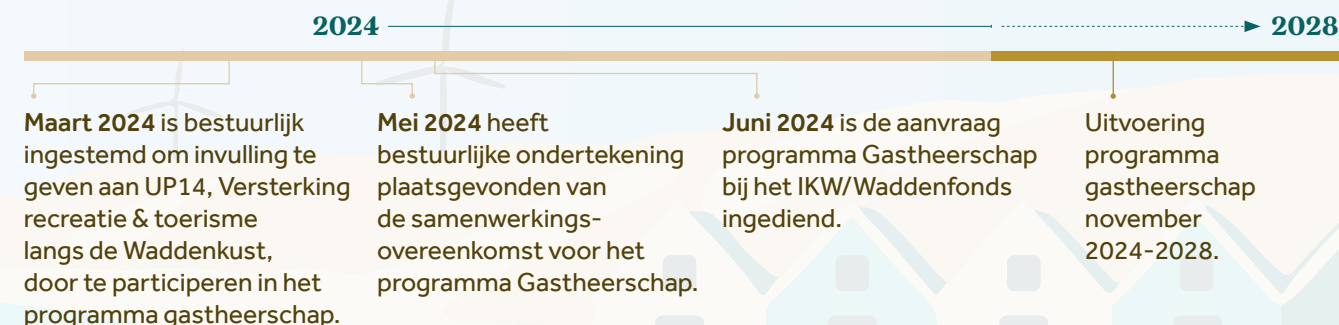
Met het programma 'Grenzeloos gebied, begrensd genieten' willen partijen een impuls geven aan duurzame regionale recreatie en toerisme langs de Waddenkust en de noordelijke IJsselmeerkust.

Recreatie en toerisme langs de noordelijke kusten van Nederland op een duurzame manier stimuleren, vooral door betere samenwerking. Dit programma vormt daarbij een verbindende factor op lokaal en regionaal niveau. Uitgangspunt hierbij is; het wat goed is stimuleren en behouden, wat beter kan met elkaar verbeteren. Een integrale samenwerking om tot een gemeenschappelijke gebiedsontwikkeling te komen is daarbij onontbeerlijk. Met een goede samenwerking met partijen zoals o.a. Visit Wadden en Unesco Werelderfgoed kunnen we op deze onderwerpen meer bereiken en kunnen ontwikkelingen elkaar versterken.

Beoogd resultaat

- Een samenwerkingsstructuur die de regionale en lokale overheidsbelangen met elkaar verbindt;
- Verbinden van initiatieven en ontwikkelingen op het gebied van recreatie en toerisme;
- Resultaten zoals omschreven in het programma Gastheerschap.

Planning en vervolg

Risico's en beheersmaatregelen

Risico	Maatregel
Onvoldoende kennis en capaciteit: In zijn algemeenheid zijn er veel wisselingen op personeel gebied, kennis gaat hiermee regelmatig verloren. Personele capaciteit is meestal beperkt.	Inzetten op continuïteit en borgen van kennis. Voldoende capaciteit beschikbaar stellen.
Onvoldoende of te veel integraliteit: Er zijn dermate veel ontwikkelingen, partijen en belangen in het Waddengebied, waardoor het een uitdaging is om deze integraal aan elkaar te verbinden. Dit kan ertoe leiden dat initiatieven niet of nauwelijks van de grond komen.	Tijdig een goede balans zoeken in de wijze van integrale samenwerking, met oog voor het doelmatig realiseren van initiatieven.
Onvoldoende financiële middelen voor uitwerking van het programma (onvoldoende aansluiting van financieringsstromen op de vraagbehoefte) of beschikbaar stellen van kennis en capaciteit.	Sturen op tijdige signalering.

Boodschap initiatief

Tussen partijen zal een nauwe samenwerking moet plaatsvinden met een duidelijke rolverdeling. Met als doel elkaar te versterken en optimaal gebruik te maken van kennis, capaciteit, tijd en beschikbare financiële middelen. Hiervoor is zowel ambtelijk als bestuurlijk commitment nodig.

Contactpersoon

Folkert Bouma, Vereniging van Waddenzeegemeenten

UP15

Thema:
Recreatie en Toerisme

Maritieme ontwikkeling havenplaatsen

Over het initiatief

De havenplaatsen staan voor grote uitdagingen op het gebied van waterveiligheid, energietransitie, ecologie en economie. Het programma Maritieme Ontwikkeling Havenplaatsen (UP15) brengt de waddengemeenten samen voor een integrale aanpak. De samenwerking richt zich op het versterken van de economische waarde van de havens, de natuur en de verbinding tussen Waddenzee, havens en dorpen. Door kennis te delen en gezamenlijk opgaven aan te pakken, vergroten de gemeenten hun invloed en effectiviteit. Het programma dient ook als basis voor gezamenlijke financieringsaanvragen en versterkt de ambities van de havenplaatsen. In 2024 is ingestemd met het programmaplan en de verdere uitwerking hiervan.

Beoogd resultaat

Een uitvoeringsprogramma waarin de onderstaande thema's uitgewerkt zijn in concrete projecten die met draagvlak tot uitvoering kunnen worden gebracht:

- Economische betekenis van de havens met de onderliggende programmalijnen: Vraag en aanbod personeel, visserij, bereikbaarheid slib en bagger en eilandtoerisme en kusttoerisme;
- Natuur, klimaat en energieopgave van de havens met onderliggende programmalijnen: Toekomstbestendige energie- en infrastructuur en natuur in de haven;
- Verbinding stad en Wad met de onderliggende programmalijnen: Versterken, verbinden haven, stad en wad en revitalisering maritieme identiteit van de havenplaatsen.

Planning en vervolg

2025:

- Start realisatiefase visserij ontwikkelplan.
- Start realisatiefase kunstproject Oogetijde (Lauwersoog).
- Start realisatiefase Boog van Ziel (Termunten).
- Start realisatiefase Waddenpromenade Harlingen.
- IKW-aanvraag programma mee met de Zee (Den Helder).

Risico's en beheersmaatregelen

Risico	Maatregel
Onvoldoende kennis en capaciteit.	Inzetten op continuïteit en borgen van kennis. Voldoende capaciteit beschikbaar stellen.
Onvoldoende of te veel integraliteit.	Een goede balans in de wijze van integrale samenwerkingen, met oog voor het doelmatig realiseren van initiatieven.
Onvoldoende financiële middelen voor uitwerking van de programma's / onvoldoende aansluiting van financieringsstromen op de vraagbehoefte van stakeholders.	Sturen op tijdige signalering en actief zoeken naar financiële mogelijkheden.

Boodschap initiatief

Tussen de verschillende programma's zal een nauwe samenwerking moeten plaatsvinden met een duidelijke rolverdeling. Met als doel elkaar te versterken en optimaal te maken van kennis, capaciteit, tijd en beschikbare financiële middelen. Hiervoor is zowel ambtelijk als bestuurlijk commitment nodig.

Contactpersoon

Folkert Bouma, Vereniging van Waddenzeegemeenten

Ecoport innovatieprogramma verduurzaming havens

Over het initiatief

Voor de reductie van de CO₂-uitstoot, het realiseren van de circulaire economie, vermindering van bedreigingen voor de natuur en het stimuleren van natuur in en om de havens, wordt het EcoPort innovatieprogramma verduurzaming havens opgezet.

Beoogd resultaat

De transitie naar duurzamere havens realiseren, met het Werelderfgoed als inspiratie.

Planning en vervolg

De inbedding van dit programma in de structuur van het Waddenfonds bleek niet mogelijk omdat het risico dat een innovatie niet wordt uitgevoerd niet door iTanks gedragen kon worden. Vervolgens heeft het IKW iTanks gefinancierd en zijn de afgelopen jaren verschillende producten met een positieve impact opgeleverd. Het IKW besloot echter om de financiering te stoppen. De laatste werksessie was Elektrificatie Waddenveren, op 8 oktober 2024, voor de Routekaart bereikbaarheid Waddeneilanden. Daarin werd aangetoond dat het mogelijk is om de Waddenveren te elektrificeren, ook als er (nog) geen aansluiting op het elektriciteitsnet is. De meerwaarde is evident, en daarom zou een in het vierde kwartaal van 2024 een andere wijze van financiering gevonden moeten worden. Als dat niet lukt zou, zal een andere werkwijze gevonden moeten worden en daar is mogelijk besluitvorming in het BOW voor nodig.

Risico's en beheersmaatregelen

Risico	Maatregel
De innovatiekracht ontwikkelt zich onvoldoende, dat is nu al het geval.	Actief meedenken om innovatie een structurele plek in het UP geven.
Ten aanzien van leidend principe 8 Adaptief werken in een dynamische omgeving: achterstand op wat technisch mogelijk is, zoals de aansluiting op elektriciteitsnet, zoet-zout vraagstukken, groene energie opwek in het waddengebied en circulaire economie.	Actief meedenken om innovatie een structurele plek in het UP geven.
Niet passende regelgeving voor met name ombouw van schepen naar waterstof en/ of methanol.	Aanvraag gezamenlijke ontheffing huidige regels voor bestaande vloot (onderdeel van de voorstellen voor BOW).

Boodschap initiatief

“Het project was zeer succesvol. Financiering eindigt in 2024. Vervolg van project is afhankelijk van verdere financiering en daar ligt de bottleneck.”

Contactpersoon

Kees van Es, Raad van Advies Waddenzeehavens

Green Shipping

Over het initiatief

De scheepvaart in het Waddengebied vaart nu bijna volledig op fossiele brandstof (diesel en de een aantal veerboten op fossiel LNG of CNG). Vanwege de meerprijs van de nieuwe fossielvrije brandstoffen en de hoge investeringen zal de sector niet snel overstappen. In het programma Green Shipping wordt gewerkt aan de ontwikkeling en het testen van pilotschepen die emissie- en fossielvrij kunnen varen.

Beoogd resultaat

De transitie naar duurzame scheepvaart in het Waddengebied versnellen.

Planning en vervolg

- 20 maart 2020: start 4-jarig programma.
- Maart 2024: initieel einde looptijd programma.
- December 2027: nieuw einde looptijd programma (verlenging aangevraagd en verleend).

Project overzicht/ werkpakketten binnen het programma:

- Waterstof voor Walstroom: door faillissement wordt dit project vroegtijdig afgesloten.
- Maritieme Methanol Systemen: loopt door tot 2025.
- Elektrolyser Den Helder: nieuwe aanvraag door Statkraft in januari 2025.
- H2-serviceschip/Proeftuin Den Helder: afgerond.
- Overwinning elektrisch + H2 brandstofcel: loopt door in 2025.
- H2 Ecolution: afgerond.
- Nieuwbouw visserschip: niet doorgegaan.
- Patrouilleschip de Krukel: nieuwe aanvraag in januari 2025.
- Rondvaartschip de Noordster: niet doorgegaan.
- Baggerschip de Boer: niet doorgegaan.
- CTV crew transfer Vessel Fryslan: niet doorgegaan.

Risico's en beheersmaatregelen

Risico	Maatregel
De hoge investeringen voor de innovatieve nieuwe projecten en de matige financiering van de kosten vanuit de subsidie is vaak een te zware last voor met name het MKB.	Hogere subsidie vanuit het programma tot de maximale staatssteun. Hoger dan 45%.
Het oneerlijke 'level playing field', een oneerlijke concurrentie voor de reders /ondernemers die willen gaan varen op de nieuwe brandstoffen als waterstof en methanol.	Plan voor een (nieuwe) SDE regeling, compensatie meerkosten nieuwe brandstoffen.
Niet passende regelgeving voor met name ombouw van schepen naar waterstof en/ of methanol.	Aanvraag gezamenlijke ontheffing huidige regels voor bestaande vloot / historische schepen.

Boodschap initiatief

De energietransitie is grillig en wordt momenteel gekenmerkt door uitstel van investeringen door met name het niet sluitend krijgen van businesscases. De keten houdt zichzelf in de greep en is niet bereidt meer te betalen voor schonere scheepvaart en diensten.

De subsidies die we beschikbaar stellen vanuit het programma zijn niet voldoende om de gebruiker in de extra kosten voor het gebruik van groene waterstof te compenseren. Er moeten dus instrumenten komen, waar overigens RVO in de vorm een OWE-subsidie wel mee bezig is, om de meer kosten in de operatie te compenseren. De ondernemers die investeren, om de doelen als beschreven in ons programma te bereiken, moeten kunnen concurreren in de markt en niet terecht komen in een ongelijk speelveld door de meerkosten die ze hebben.

Contactpersoon

Leo van der Burg, Programma Waddenzeehavens

Tijdelijke parkeer- faciliteit offshore installaties

Over het initiatief

De haven van Den Helder faciliteert de ombouw van offshore installaties om de offshore sector te verduurzamen. De haven biedt slechts ruimte voor één offshore platform. Doel van dit initiatief is te komen tot een wachtlocatie voor offshore installaties in de buurt van de haven van Den Helder.

Beoogd resultaat

Een wachtlocatie voor offshore installaties in de buurt van de haven van Den Helder.

Planning en vervolg

2025

1e kwartaal 2025:

In gesprek met o.a. partijen als DGWB over rolverdeling van het initiatief.

2025:

Afstemmen met nieuw speelveld op de Noordzee; inbreng in NZO.

2025:

Onderzoek naar (beleidsmatige) nut en noodzaak.

Risico's en beheersmaatregelen

Risico	Maatregel
Alle stakeholders moeten overeenstemming hebben over rolverdeling en verantwoordelijkheid.	Zorgvuldig overleg waarin alle stakeholders zich gehoord voelen.
Er wordt geen locatie op de Noordzee aangewezen. Daarmee komt de groei van windparken in het geding.	Goed overleg met alle stakeholders: Rijkswaterstaat, gemeente Texel, Port of Den Helder et cetera.
Nieuw speelveld zorgt ervoor dat belangen op nationaal niveau een rol gaan spelen.	Duidelijk informeren, nut en noodzaak aantonen.
Het is een nieuw concept en vraagt specifieke juridische borging en uitwerking.	Partijen met vakkennis over juridische zaken, veiligheid en vergunningen zijn goed aangehaakt.

Boodschap initiatief

“De krachten van alle stakeholders en instanties moeten worden gebundeld om samen tot een geslaagd initiatief te komen.”

Contactpersoon

Lara Hul, Gemeente Den Helder

UP19

Thema:
Agrarische sector

Ontwikkeling zoetwaterstrategie landbouw

Over het initiatief

De partijen ontwikkelen een solide zoetwater-strategie voor het noordelijk kustgebied, incl. de zomerpolders buitendijks in noordoost Fryslân, om op korte en langere termijn te kunnen beschikken over voldoende en kwalitatief goed zoetwater voor de landbouw en andere gebruikers. De strategie gaat over het aanvoeren, vasthouden, verdelen en afvoeren van zoetwater én een efficiënt en effectief gebruik van zoetwater door de landbouw.

Beoogd resultaat

Een solide zoetwaterstrategie voor het Noordelijke kustgebied met als doel:

1. de excellente (export)positie van de agrarische sector als producent van hoogwaardig voedsel versterken;
2. klimaatbestendige landbouw versterken;
3. de landbouw verder verduurzamen;
4. de landbouw verbreden met agrarisch natuurbeheer;
5. aanvullende verdienmodellen voor een toekomstbestendige landbouw zoeken;
6. de band tussen landbouw en burgers versterken;
7. de bijdrage vanuit de landbouw aan de energietransitie en biobased economie vergroten.

Planning en vervolg

2025

Q3 2025:
Opstellen
kennisagenda.

Q4 2025:
Jaarrapportage van
diverse lopende projecten.

Risico's en beheersmaatregelen

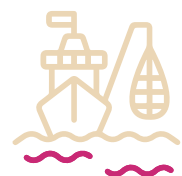
Risico	Maatregel
Voortdurende stroom van nieuwe plannen voor het gebied achter de dijken, waarbij weinig rekening wordt gehouden met de Waddenagenda en het belang van de landbouw.	UP19 op zoveel mogelijk plaatsen door landbouwvertegenwoordigers inbrengen. Het zou efficiënter zijn als alle ondertekenaars van het UP Waddenagenda zelf het proces meer zouden bewaken in hun organisaties.
Geen duidelijk aanspreekpunt bij de waterschappen door personele wisseling en daardoor geen coördinatie tussen waterschappen.	Duidelijk aanspreekpunt voor alle waterschappen en meer conformeren van waterschappen aan de Waddenagenda.

Boodschap initiatief

“Laten we vooral goed blijven samenwerken tussen disciplines en organisaties om het beste resultaat te behalen.”

Contactpersoon

Aleid Dik, Agrarische sector

UP20

Thema:
Visserij

Waddenzee Visserij Platform

Over het initiatief

De sector heeft in 2020 het initiatief genomen om het Waddenzee Visserij Platform op te richten van waaruit de sector in gezamenlijkheid haar bijdrage levert in de diverse Waddenzee gerelateerde overleggen, onder andere het OBW. Naast de zorg voor een gezamenlijke inbreng in het OBW is een taak van het Platform om de gezamenlijke inbreng voor de Gebiedsagenda en het Uitvoerings Programma te coördineren.

Beoogd resultaat

Het beoogde resultaat van het UP20 Waddenzee Visserij Platform is het bereiken van een gezamenlijk toekomstbeeld voor de Waddenzeevisserij. De diverse visserijsectoren werken samen aan beheer, monitoring en kennisuitwisseling over visbestanden en natuurveranderingen, om duurzame visserij in de Waddenzee te waarborgen.

Vaststellen van een met de natuursector gedeelde visie op duurzame Wadvisserij, niet knelpunt gestuurd vanuit dossiers mbt deelsectoren, maar op beginsel-niveau en integraal voor de gehele visserij, rekening houdend met sociaal economische aspecten.

Planning en vervolg

2025

Voorjaar 2025:
Afgeven Wnb-vergunning
spieringvisserij.

1 juli 2025:
Afgeven Wnb-vergunning
garnalenvisserij.

Risico's en beheersmaatregelen

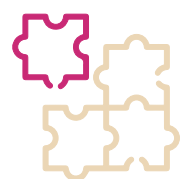
Risico	Maatregel
Het draagvlak voor deelname aan het Omgevingsberaad Waddengebied en het UP staat onder druk door onzekerheden over de toekomst van visserijbedrijven, de uitsluiting van het Platform in het Beheerderscollectief Waddenzee, de ontwikkeling van nieuwe Natura 2000-beheerplannen en het Beleidskader Natuur Waddenzee. Daarnaast sturen overheidsvergunningen op sectoraal niveau, waardoor gebiedsgerichte afspraken voor de Waddenzee uitblijven. Ook trekken sommige natuurorganisaties zich terug uit het Toekomstperspectief Garnalenvisserij, dat door het ministerie wordt aangestuurd.	Geen maatregelen genoteerd.

Boodschap initiatief

Om de belangen en ontwikkelingen van de diverse visserij sectoren die actief zijn op de Waddenzee te bundelen is het Waddenzee Visserij Platform in het leven geroepen. In dit platform informeren de sectoren elkaar over ontwikkelen en kan vanuit daar meer in detail gesproken worden over kwesties die elkaar aangaan. Denk daarbij aan bijvoorbeeld vergunningverlening en ruimtelijke ordening.

Contactpersoon

Addy Risseeuw, Durk van Tuinen en/of Jaap Vegter, Waddenzee Visserij Platform

UP21

Thema:
Overige activiteiten

Beleidsregels voor drones boven de Waddenzee en Noordzeekustzone

Over het initiatief

Het doel van dit initiatief is duidelijkheid te krijgen over regelgeving voor het vliegen met drones boven de Waddenzee en Noordzeekustzone. De partijen gaan na of aanvullende regels nodig zijn voor drones boven de Waddenzee en de Noordzeekustzone als onderdeel van het nieuwe nationale beleid, om in te kunnen spelen op nieuwe mogelijkheden en tegelijk de rust en de ruimte van de Waddenzee en Noordzeekustzone te beschermen.

Beoogd resultaat

Duidelijke regelgeving voor het vliegen met drones boven de Waddenzee en Noordzeekustzone in 2025.

Planning en vervolg

Risico's en beheersmaatregelen

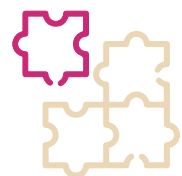
Risico	Maatregel
De complexe samenhang van natuurwetgeving en de omgevingswet met verschillende gebiedsbeheerders kan een knelpunt zijn om, via de leidende principes, te komen tot een uniform toetsingskader voor dronevluchten.	Dit in nauwe(re) samenwerking met de beheerautoriteit adresseren.

Boodschap initiatief

Er zijn verschillende grondslagen op basis waarvan beperkingen in dit gebied opgelegd (kunnen) worden, denk hierbij aan de omgevingswet, aanvullingswet Natuur en luchtvaartregelgeving. Voor de drone piloten willen we dit het liefst op één centraal informatiepunt bundelen. Heb je hier tips of ideeën bij? Laat het ons dan weten!

Contactpersoon

Joost Vreeken, Ministerie van IenW

UP22

Thema:
Overige activiteiten

Beperking risico's grote containerschepen boven de Waddeneilanden

Over het initiatief

In opdracht van het ministerie van IenW is onderzoek uitgevoerd naar de risico's van grote containerschepen boven de Waddeneilanden in verschillende weersomstandigheden. Naar aanleiding van dit onderzoek zijn in het kader van de Internationale Maritieme Organisatie (IMO) gesprekken gevoerd met de buurlanden. De landen hebben in IMO-verband een niet-dwingend voorstel gedaan voor aanpassing van de bestaande routeringsmaatregelen boven de Wadden, concreet behelst dit een aanbeveling voor schepen gelijkloidend aan het advies welke de Kustwacht aan containerschepen verstrekt in bepaalde weersomstandigheden. Dit voorstel is door IMO aangenomen en is op 1 juni 2023 van kracht geworden. Stakeholders hebben de wenselijkheid van maatregelen in trilateraal verband geagendeerd.

Beoogd resultaat

- Het Incidentbestrijdingsplan Noordzee is geactualiseerd op basis van opgedane ervaringen met onder meer het MSC Zoe incident.
- De Samenwerkingsovereenkomst bestrijding Kustverontreiniging RWS-diensten wordt herzien op basis van het MSC Zoe incident.
- De huidige overeenkomst, die bepaalt dat RWS gemeenten te hulp komt bij verontreiniging van het strand door olie, chemicaliën en dode walvisachtigen, wordt uitgebreid met grootschalige verontreiniging veroorzaakt door maritieme ongevallen.

Planning en vervolg

UP22 is afgerond, dus niet van toepassing.

Risico's en beheersmaatregelen

UP22 is afgerond, dus niet van toepassing.

Contactpersoon

Ringo Lakeman, Ministerie van IenW

Ecosysteemgericht baggeren

Over het initiatief

Een van de doelen van de Agenda is om het baggeren in de Waddenzee te verminderen en de impact ervan te verkleinen, zonder de bereikbaarheid van havens en eilanden te beïnvloeden. Dit initiatief onderzoekt welke maatregelen kunnen helpen om de negatieve effecten van baggeren te beperken en het herstel van de natuur te bevorderen.

Beoogd resultaat

- Maatregelen formuleren om de impact van baggeren te verkleinen.

Planning en vervolg

Fase 1 en 2 zijn afgerond.

Fase 1: Probleemanalyse en vaststellen van vraagstukken, verwachtingen, zorgen en knelpunten met betrekking tot baggeren en verspreiden van sediment in de Waddenzee.

Fase 2: Onderzoek naar hoe bestaande kennis de gestelde vragen beantwoordt.

Q2 2024

Fase 3: Identificatie van kennisleemtes door de Waddenacademie: de Waddenacademie identificeert de kennisleemten en brengt in beeld hoe deze kunnen worden opgevuld en wie daarvoor aan de lat staat.

Vanaf Q3 2024

Fase 4: Uitwerking van de meest relevante kennisvragen naar concrete voorstellen voor aanpassing van baggerpraktijken.

Risico's en beheersmaatregelen

Risico	Maatregel
Teveel onderzoeksvragen waardoor oorspronkelijke doel en actie uit het oog worden verloren.	Stuurgroep moet zich bewust blijven van de oorspronkelijke doelstelling.
Geen budget beschikbaar voor het uitvoeren van de onderzoeken. Onduidelijk of budget beschikbaar wordt gesteld en door welke partijen.	Dit onderwerp continue agenderen in stuurgroep.

Boodschap initiatief

“Samen kennis opdoen voor de praktijk”

Contactpersoon

René Breukel, Rijkswaterstaat

Organisatie kennishuishouding en opstellen Kennisagenda

Over het initiatief

Het initiatief is erop gericht te komen tot een serie van integrale kennisagenda's, gekoppeld aan vragen over beleid, beheer en gebruik van het Waddengebied. Onderdeel hiervan is ook het ontwikkelen van kennis over de cumulatie van effecten van het handelen en kennis om te spanning tussen ecologie en economie te verminderen.

Beoogd resultaat

Een gezamenlijke kennisagenda, gekoppeld aan vragen over beleid, beheer en gebruik van het Waddengebied. Gezien de verschillen in urgentie (rond besluitvorming beleid, beheer en gebruik) zal de kennisagenda in onderdelen worden opgebouwd en gepubliceerd. Een integrale aanpak (zoals koppeling ecologische en economische vraagstukken) blijft hierbij bewaakt.

Planning en vervolg

- Voor de zomer van 2025: bijdragen aan het Beleidskader Natuur Waddenzee ('De Staat van de Waddenzee', de scenario ontwikkeling en de analyses van de sociaaleconomische effecten van de scenario's) gereed.
- Najaar 2025: de kennisagenda's Toekomstbestendige sedimenthuishouding Waddenzee en Toekomstbestendige zoetwaterhuishouding Waddengebied worden ingediend.
- December 2025: besluitvorming in BOW.

Risico's en beheersmaatregelen

Risico	Maatregel
Het belangrijkste risico is een vertraging in tijdpaden in combinatie met de beperkte grootte en financieringssysteem van de Waddenacademie. Omdat de Waddenacademie jaarlijks haar begroting gemaakt en er vervolgens binnen dat jaar aan gebonden is (bij onderbesteding mag geen geld worden meegenomen naar het volgende jaar, bij overbesteding dienen de beperkte reserves te worden aangesproken) is er weinig flexibiliteit als de planning van de activiteiten (door interne of externe ontwikkelingen) verandert.	Dit risico wordt zoveel beperkt (maar kan niet geheel worden weggenomen) door een strak projectmanagement.

Boodschap initiatief

"Ook in het Waddengebied nemen de problemen door wateroverlast en waterschaarste snel toe. Toekomstbestendige oplossingen beginnen bij kennis over de te verwachten ontwikkelingen in aanbod en vraag van zoetwater. Naast de vraag vanuit landbouw, industrie en bewoners en bezoekers van het Waddengebied is er ook een zoetwaterbehoefte vanuit de natuur, zowel die op land als die in de Waddenzee. Dit laatste was tot voor kort een "witte vlek" bij de verdeling van het zoete water in het Waddengebied. De volgende vraag is dan wel hoeveel zoet water de Waddenzee nodig zou hebben voor behoud van natuurwaarden en ecosysteemdiensten (bijv. schelpdiervisserij)."

Contactpersoon

Katja Philippart, Waddenacademie

Uitwerken en uitvoeren monitoring en voortgang

Over het initiatief

In nauwe samenwerking met de Waddenacademie worden de monitoring en evaluatie verder ontwikkeld, waarbij gebruik wordt gemaakt van bestaande Basismonitoring Wadden. Specifiek gaat het om:

- het opzetten van de tweejaarlijkse diagnose, incl. een expertteam en de aanpak daarvan;
- het vertalen van de doelen uit het doelendocument in indicatoren en bijbehorende streefwaarden en verkennen hoe de monitoring kan aansluiten bij bestaande meetreeksen binnen de Basismonitoring;
- Het jaarlijks opstellen van een voortgangsrapportage met medeneming van het handelen volgens de leidende principes uit de Agenda;
- het evalueren van de uitvoering van de Agenda en bijbehorende Uitvoeringsprogramma in 2025 (door het Programmabureau).

Beoogd resultaat

- Jaarlijkse rapportage over voortgang en trends in het Waddengebied, geleid door de Waddenacademie en gebaseerd op bestaande (basis) monitoring, als uitwerking van de motie De Groot en Dik-Faber- Kamerstuk 2020/21, 35 570 XII, nr. 93;
- Monitoring op basis van een doelendocument om doelen en streefwaarden vast te stellen en te verkennen hoe indicatoren binnen de (basis)monitoring geïntegreerd kunnen worden;
- Driejaarlijkse evaluatie van doelbereik door een expertteam en een vierjaarlijkse evaluatie ter voorbereiding van een geactualiseerd Uitvoeringsprogramma voor de periode vanaf 2026.

Planning en vervolg

2024	2025	2026
Q3 2024: Oplevering van de jaarlijkse rapportage over de toestand van de Waddenzee, met uitbreiding van de parameters door de Waddenacademie. En doorvertaling naar rapportage aan de Tweede Kamer (motie De Groot en Dik Faber).	2025: Oplevering sociaaleconomische analyse voor het Waddengebied door waddenprovincies, kust- en eilandgemeenten.	Q1 2025: Eerste evaluatie van de hoofddoelstellingen van de Waddenzee en het Waddengebied. Q4 2025 / Q1 2026: Evaluatie van de uitvoering van de Agenda en bijbehorende Uitvoeringsprogramma.

Risico's en beheersmaatregelen

Risico	Maatregel
De evaluatie van de hoofddoelstellingen en Agenda zijn afhankelijk van twee rapportages: de Staat van de Waddenzee natuur en de sociaaleconomische monitoringsrapportage (Waddenbalans). Wanneer deze rapportages niet op tijd af zijn, dan kunnen de doelen uit de Agenda beperkt geëvalueerd worden.	Het belang van de oplevering van de rapportages (en het beschikbaar stellen van de data via de Basismonitoring) benadrukken bij de verantwoordelijken.
Er zijn verschillende monitoringrapportages en evaluatiedoelen. Het risico is dat er documenten ontstaan met verschillende uitkomsten of onderwerpen niet worden gedekt.	Een goede afstemming tussen rapportages en evaluaties met bijbehorend tijdspad tussen alle partijen die bezig zijn met onderdelen hiervan.
Monitoring kent veel verschillende niveaus: monitoring op impact, outcome of output. Hierdoor is het een uitdaging te bepalen wat zinvolle monitoring is.	Binnen lenW, RWS en de Waddenacademie wordt advies gevraagd aan en kennis uitgewisseld met collega's, die ervaring hebben met soortgelijk uitdagingen.

Boodschap initiatief

"De uitdaging is om meetbaar te krijgen of we met de initiatieven uit het uitvoeringsprogramma de ambities uit de Agenda weten te halen."

Contactpersoon

Maud van Delden, Ministerie lenW

Verbeteren synergie tussen monitoring bij vergunningverlening en Basismonitoring

Over het initiatief

Effectgerichte monitoring kan voordelen opleveren door deze slimmer te koppelen aan de vergunningverlening. Momenteel vraagt effectmonitoring vaak aanzienlijke inspanningen van de vergunninghouder, zonder aansluiting op de bestaande Basismonitoring. Binnen het Uitvoeringsprogramma (UP) wordt onderzocht hoe de Basismonitoring kan bijdragen aan de monitoring voor vergunningverlening en hoe initiatiefnemers deze beter kunnen benutten. De herziene afspraken over Basismonitoring vormen hiervoor de basis. Vervolgens kunnen bevoegde gezagen een koppeling leggen tussen de Basismonitoring en de vergunningverlening, wat de efficiëntie van monitoringprocessen zou verhogen en dubbel werk kan verminderen.

Beoogd resultaat

- Bevoegde gezagen koppelen de Basismonitoring aan vergunningverlening, waardoor monitoring efficiënter verloopt en dubbel werk wordt verminderd.

Planning en vervolg

2025

Maken van hernieuwde afspraken ten aanzien van de organisatie van de basismonitoring.

Ontsluiten van data via de basismonitoring/datahuis.

Opstellen van een nader te bepalen aantal analysedocumenten.

Risico's en beheersmaatregelen

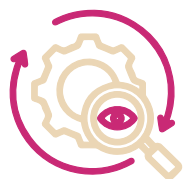
Er zijn geen risico's en maatregelen benoemd door de trekker van dit UP.

Boodschap initiatief

"het is heel logisch om verplichte monitoring voor vergunningen te baseren en te koppelen aan basismonitoring: optimaal gebruikmaken van data!"

Contactpersoon

Bram Streefland, Ministerie LVVN

UP27

Thema:
Overkoepelend

Toetsing en toepassing impactanalyse

Over het initiatief

Met de methodiek impactanalyse kunnen de stakeholders en belangen rondom een UP in beeld gebracht worden. Begin 2023 zijn twee pilots afgerond om de methodiek te toetsen. Hierna is de methodiek op onderdelen aangepast en gepubliceerd.

Beoogd resultaat

Partijen passen de impactanalyse toe als instrument om invulling te geven aan de leidende principes voor handelen. De impactanalyse ondersteunt partijen om integraal te handelen, rekening te houden met specifieke omstandigheden en samen verantwoordelijk te zijn.

Planning en vervolg

2023

Begin 2023 zijn twee pilots afgerond om de methodiek Impactanalyse te toetsen.

2024

in 2024 is het rapport Methodiek Impactanalyse openbaar gemaakt (zie [Rijksoverheid.nl](https://rijksoverheid.nl))

2024 e.v. toepassing wordt onder de aandacht gebracht door trekker en het Programmabureau.

Risico's en beheersmaatregelen

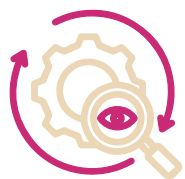
Initiatief is afgerond.

Boodschap initiatief

De impactanalyse is goede, beproefde methode om belangen in beeld te brengen en zo een afgewogen en gedragen keuze te maken. Ik moedig jullie dus vooral aan om deze toe te passen. Mocht je meer informatie willen laat het mij of het Programmabureau dan weten!

Contactpersoon

Sanna Plessius, Ministerie van IenW

UP28

Thema:
Overkoepelend

Communicatieplan

Over het initiatief

Er is een basis-communicatieplan. De verantwoordelijkheid voor de UP communicatie vanuit het Programmabureau en de verbinding daarvan met wat er in de afzonderlijke betrokken organisaties gebeurt werken we jaarlijks verder uit.

Beoogd resultaat

Het Programmabureau daagt de trekkers uit om over resultaten van de initiatieven te communiceren en de verbinding te leggen met de gezamenlijke doelen van het Uitvoeringsprogramma.

Planning en vervolg

- **2024 Q3:** oplevering van communicatiemiddelen voor de trekkers van het uitvoeringsprogramma. De middelen bestaan uit een catalogus, een presensatieformat voor de Agenda, 2 video's over de agenda en nieuwsbrief.
- **2025:** Update van de website: agendavoorhetwaddengebied2050.nl
- **2025 en 2026:** update van de communicatiemiddelen o.b.v. de feedback van de trekkers.

Risico's en beheersmaatregelen

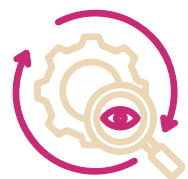
Risico	Maatregel
De communicatiestrategie staat op zich zelf. Alle initiatieven en organisaties blijven communiceren op hun eigen manier.	Er worden door het Programmabureau middelen geboden omeenduidig te communiceren vanuit de agenda.

Boodschap initiatief

Het Programmabureau is benieuwd hoe alle trekkers de communicatiemiddelen gebruiken. Heb je nog feedback of een wens? Laat vooral van je horen!

Contactpersoon

Maud van Delden, Ministerie van IenW namens het Programmabureau

Doorvertaling Agenda in beleid, beheer, regelgeving en uitvoering

Over het initiatief

Onderdeel van het Uitvoeringsprogramma is dat organisaties nagaan hoe de doelen voor het Waddengebied en de Waddenzee in hun beleid en beheer worden verwerkt. Samen brengen zij een overzicht in beeld, aangezien de Agenda een zelfbindend beleidskader vormt. De doelen uit de Agenda en het Uitvoeringsprogramma (UP) kunnen leiden tot beleid en besluiten die worden vastgelegd in (beleids)regels of beheer door het Rijk, provincies, gemeenten of waterschappen. Ook kunnen beheerafspraken doorwerken in beheerplannen van particuliere terreinbeheerders. Partijen overleggen regelmatig over de uitvoering van (onderdelen van) de Agenda en waar en door wie vastlegging wenselijk is.

Beoogd resultaat

- Het consistent doorvertalen van de Agenda in beleid, beheer, regelgeving en uitvoering tot en met 2050.

Planning en vervolg

2025: Start van evaluatie.
Eind 2025: Uitkomsten evaluatie bekend.

Dit initiatief is een overkoepelend initiatief die de hele looptijd van het UP zal blijven doorlopen. Mogelijk hebben de uitkomsten van de evaluatie effect op het vervolg van dit UP.

Risico's en beheersmaatregelen

Risico	Maatregel
Onvoldoende aandacht van organisaties voor de doorverwerking van de doelen in eigen beleid.	Structurele aandacht voor dit onderwerp in BOW, MT Wadden en OBW.
Onvoldoende borging van het werken via de leidende principes.	Blijvend aandacht vragen in de Waddengovernance, ook naar aanleiding van de monitoring van de leidende principes.

Boodschap initiatief

Hoe zorgen we met elkaar dat de afspraken uit de Agenda ook tot uitvoering komt, zowel in beleid als beheer? Hoe spreken we elkaar aan?

Contactpersoon

Bart Kornman, Ministerie van IenW namens het Programmabureau

UP30

Thema:
Kennis, monitoring en voortgang

Evaluatie planperiode en ontwikkeling nieuw Uitvoeringsprogramma voor de volgende tranche

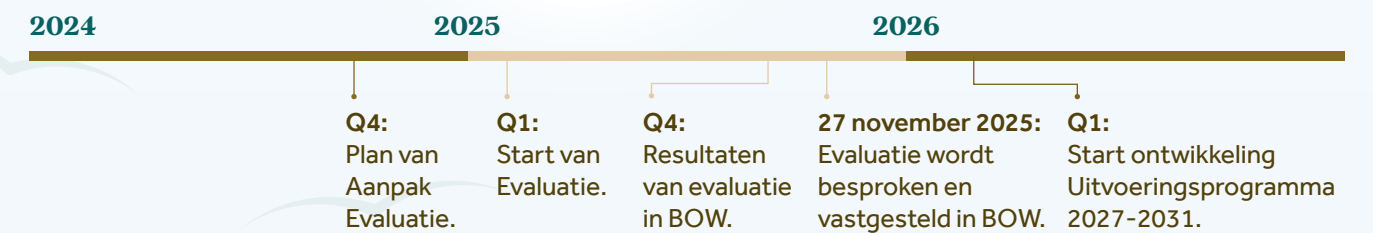
Het Uitvoeringsprogramma bevat initiatieven om de doelen en strategieën uit de Agenda dichterbij te brengen. Maar lukt dat ook? Om dit goed in beeld te brengen en tijdig te kunnen bijsturen, vindt monitoring plaats en een 4 jaarlijkse evaluatie. Een jaar voor het einde van de looptijd van dit Uitvoeringsprogramma (2026) - vindt op basis van de jaarlijkse diagnoses, voortgangsrapportages en de monitoring van de doelen een eerste uitgebreide evaluatie plaats van de Agenda en het Uitvoeringsprogramma. Deze evaluatie biedt input voor het opstellen van een geactualiseerd Uitvoeringsprogramma voor de periode vanaf 2026.

Beoogd resultaat

- Een evaluatie van de voortgang van de Agenda 2050 en het Uitvoeringsprogramma 2021-2026.

De evaluatie brengt in beeld in hoeverre de doelen voor de Waddenzee en het Waddengebied dichterbij zijn gebracht.

Planning en vervolg

Risico's en beheersmaatregelen

Risico	Maatregel
Bij het ontwikkelen van het Uitvoeringsprogramma 2021-2026 bleek de uiteindelijke vaststelling meer tijd te kosten dan voorzien. Ook bij een tweede Uitvoeringsperiode zou een termijn van 1 jaar voor de ontwikkeling van het UP te kort kunnen blijken. Echter veel eerder beginnen met evalueren is niet zinvol, omdat de periode waarover geëvalueerd wordt te kort wordt.	Tijdig schrijven en delen van het Plan van Aanpak voor het opstellen van het Uitvoeringsprogramma, zodat alle betrokkenen zich bewust zijn van de doorlooptijden.
De evaluatie kan in tijd uitlopen en niet voor de deadline van de BOW stukken (oktober 2027) gereed zijn.	Een strakke tijdsplanning is nodig als beheersmaatregel.
Tegelijkertijd aan deze evaluatie wordt ook gewerkt aan de uitwerking van de aanbevelingen van het ABDTOPCONult rapport, waar wordt ingegaan op de bekostiging van de opgaven en de Waddengovernance. Onderdelen moeten niet dubbel worden gedaan met de evaluatie.	Rekening houden met de overlap in onderwerpen in de opdrachtverlening en sturing vanuit het Programmabureau.

Boodschap initiatief

De evaluatie geeft inzicht in hoe we met elkaar de afgesproken doelen gaan bereiken. Een mooi punt om het gesprek aan te gaan over onze doelen, maar ook over de samenwerking. We willen leren van de evaluatie.

Contactpersoon

Bart Kornman, Ministerie van IenW namens het Programmabureau